

ชุมชนแห่งความสุข: การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

Happy Community: A Study of Community Learning Processes to
Create a Happy community, Case Study of Ban Wang Or Community,
Hua Don Subdistrict, Khueang Nai District, Ubon Ratchathani Province

สิริวรรณ เลิศสกุลรุ่งเรือง

Siriwaranya Lertsakulrungruang

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Public Administration Program, Faculty of Humanity and Social Science,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

ksiri789@gmail.com

Received: April 24, 2024

Revised: July 16, 2024

Accepted: August 1, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ 2) ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขบ้านวังอ้อ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยมีขอบเขตการดำเนินการวิจัยตามลำดับ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านวังอ้อ จำนวน 286 คน จากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดกลุ่มเนื้อหา และการอธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบ้านวังอ้อ เป็นชุมชนดั้งเดิม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 มีพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่น่าสนใจคือป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ เป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ตั้งอยู่ในพื้นที่ติดกับลำเซบายที่หล่อเลี้ยงชุมชน มีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อที่เปรียบเสมือนซูเปอร์มาร์เก็ตของชุมชน มีสถาบันศาสนาที่ทำหน้าที่หล่อหลอมรวมจิตใจเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวของชุมชน คือ ศูนย์พุทธธรรมสมเด็จพระมหาธีรราชย์ ป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ มีกลุ่มเครือข่ายบรรพคุณธรรม ชุมชนบ้านวังอ้อ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น มีวัฒนธรรมประเพณีตามหลักฮั้วคองภาคอีสาน เป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 2) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข พบว่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และด้านวัฒนธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะควรสร้างกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมอยู่เป็นนิตยและสร้างฐานกำลังคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาเรียนรู้กิจกรรมและงานของชุมชน เพื่อเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะสานต่ออนาคตของชุมชนต่อไป

คำสำคัญ: ชุมชนแห่งความสุข การเรียนรู้ ป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ

Abstract

This research aimed to 1) analyze the conditions and context of the Dong Yai Forest Community of Ban Wang-or, and 2) study the level of learning of the community to create a happy community of Ban Wang-or. The work was a mixed-method research. The samples were 286 villagers of Ban Wang-or using Taro Yamane's formula, and interviews were conducted with 12 experts using purposive sampling. Data were analyzed using percentages, mean, and standard deviations, content grouping, and descriptive explanations.

The research results found that 1) Wang-or community is the original community established in 1935. It has an interesting natural resource and environment area, namely Dong Yai Wang-or forest. It is a community with diverse social and cultural resources. It is located close to Lam Se Bai that supports the community. It has abundant forest resources, which is like a supermarket for the community. There are religious sites that are combining bonds of the community. There are networks of Borworn Khunnatham, Wang-or community, community enterprise groups, savings groups, etc. There are cultures and traditions unique to the northeastern region. These factors make the community live together happily. 2) Regarding the learning process of the community to create a happy community, it was found that overall, natural resources were at a high level, and culture was overall at a high level. The recommendations were as follows. Activities should be created to encourage regular participation and a base should be created for a new generation to come and learn about community activities to ensure that a new generation would continue the future of the community.

Keywords: community of happiness, Learning, Dongyaiwang-or Forest

บทนำ

การดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งอยู่บนพื้นฐานความทุกข์และความสุข โดยเฉพาะความสุขนั้นเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาให้เกิดขึ้นกับตัวเองทุกคน ซึ่งสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ในหลายวิธีการ ณ ระดับสังคม ระดับความสุขที่สูงขึ้นของประชาชนสามารถเกิดขึ้นได้จากนโยบายที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานทั้งจากภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการส่งเสริมมาตรฐานการครองชีพของประชาชน เป็นต้น ประชาชนที่มีความสุขความสบายใจจะมีความได้เปรียบหลายอย่าง เมื่อเทียบกับผู้ที่มีความทุกข์ คือ ประชาชนที่มีความสุขสร้างทุนทางสังคมได้มากกว่า ทำงานหนักกว่า มีสุขภาพที่ดีกว่า และพึ่งตนเองได้มากกว่า (Lyubomirsky, King, & Diener. 2005) ทั้งนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ร่วมกับกรมสุขภาพจิตดำเนินการสำรวจสุขภาพจิต (ความสุข) ของคนไทย ไตรมาสที่ 3 ด้วยแบบสำรวจสุขภาพจิต (ความสุข) คนไทย ตามองค์ประกอบหลักของสุขภาพจิต ได้ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้สึกที่ดี ด้านการมี

ความรู้สึกที่ไม่ดี ด้านสมรรถภาพจิตใจ ด้านคุณภาพของจิตใจ และด้านปัจจัยสนับสนุน พบว่า องค์ประกอบที่อ่อนแอที่สุด คือ สมรรถภาพของจิตใจ (ร้อยละ 57.60) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และการจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559)

ปัญหาเชิงนโยบายอย่างหนึ่งคือ แม้ว่าทางราชการไทยได้มีการกำหนดแผนประเทศที่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน มีการจัดทำตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องมาแล้วบ้าง แต่ก็ยังไม่เกิดผลมากนักในทางปฏิบัติ รวมทั้งขาดความต่อเนื่อง และการให้ความสำคัญที่จะประกาศใช้เป็นนโยบายระดับชาติ และกำหนดให้มีการดำเนินการอย่างจริงจังในส่วนของการดำเนินนโยบายที่ส่งเสริมการกินดีอยู่ดีบางอย่างของรัฐบาลก็นำมาซึ่งปัญหาที่ยุ่ยากที่ต้องตาแก่ไขกันเป็นเวลานานและไม่ก่อให้เกิดความสุขที่แท้จริงอย่างยั่งยืนได้ (ชลิดา ธีรานุพัฒนา และกัลยาณี เสนาสุ, 2565) โดยแท้จริงแล้วความสุขภายในใจของแต่ละคนมักได้รับผลกระทบมาจากปัจจัยภายนอก องค์ประกอบของความอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งประกอบไปด้วย (1) ความสุขภายนอก คือ ความสุขที่มักสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและปัจจัยทางสิ่งต่าง ๆ แบ่งออกได้เป็น การมีปัจจัยสี่พอเพียง มีความมั่นคงในชีวิต ครอบครัวอบอุ่น การมีชุมชนเข้มแข็ง และ (2) ความสุขภายใน คือ ความสุขที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ไม่ได้ขึ้นกับการมีหรือไม่มีปัจจัยภายนอกโดยตรง ความสุขภายในมักเป็นในระดับจิตและปัญญา แบ่งออกเป็นความสุขจากการมีอิสรภาพ ความภาคภูมิใจ การเข้าถึงหลักศาสนา (ศีล) ความสงบ (สมาธิ) ความไม่ยึดมั่น (ปัญญา) ความสุขภายใน ซึ่งส่วนใหญ่สามารถเรียนรู้และเกิดขึ้นได้เฉพาะตน แต่จำเป็นต้องอาศัยกลไกการสนับสนุนจากระบบสังคม ในส่วนขององค์ประกอบของ “ชุมชนแห่งความสุข” หรือชุมชนที่มีภาวะ “ความอยู่เย็นเป็นสุข” ต้องเป็นสถานะที่คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพทั้งจิต กาย ปัญญา ที่เชื่อมโยงกับ (1) เศรษฐกิจ (2) สังคม (3) การศึกษา และ (4) สิ่งแวดล้อม อย่างเป็นองค์รวมและสัมพันธ์กันได้ถูกต้องดีงามนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับคนและระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ความสุขอาจเกิดจากการบูรณาการความเป็นอยู่ที่ดีทั้งสี่ด้านเข้าด้วยกัน ได้แก่ ด้านแรก คือ ทางกาย รวมถึงสุขภาพอนามัยความพอเพียงทางเศรษฐกิจและระบบนิเวศที่ดี ด้านที่สอง ทางจิตใจ การมีความเครียดน้อย ความมีสติและสุขภาพจิตดี ด้านที่สาม ทางสังคม การอยู่ร่วมกันด้วยดีทั้งในครอบครัวในชุมชน และด้านที่สี่ ทางจิตวิญญาณ ความเมตตา สัมมาทิฐิและเอาตนเป็นศูนย์กลางให้น้อยลง (รุ่งรัตน์ หัตถกรรม และคณะ, 2560)

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันปัญหาที่สำคัญที่กระทบกับความสุขของประชาชน ซึ่งเป็นผลกระทบทางลบจากการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโควิด-19 เกิดปัญหาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคนยากจนที่ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพเป็นรายวัน ซึ่งคนเหล่านี้จะต้องตกงานสูญเสียรายได้ ข้าราชการคนยากจนเหล่านี้ยังไม่สามารถเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณสุขได้เท่ากับคนที่มีความรู้ ส่งผลถึงปัญหาอื่น ๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสุขภาพจิต เสื่อมโทรม เกิดโรคประสาทโรคจิต ปัญหาสุขภาพกาย ปัญหาความไม่สมดุลของภาคเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ คนจนส่วนใหญ่อาศัยในชนบทประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน จะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน/สังคม เกิดการอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง เกิดการบุกรุกป่าสงวน มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยในการผลิตอย่างฟุ่มเฟือย ขาดการวางแผนที่ดีจนเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ธนพล สราญจิตร, 2559) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำรงชีวิตของประชาชนและใช้ชีวิตตามแนวทางความปกติใหม่ (New Normal) เช่น การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตกันมาก การปรากฏคำว่า Next Normal หรือความปกติถัดไปบ่งบอกถึง การใช้ชีวิตในรูปแบบใหม่ของคนทุกวัยอันเป็นผลสืบเนื่องจากการได้ปรับตัวกับสถานการณ์โควิด-19 เพื่อความอยู่รอดจนเกิดเป็นความคุ้นชินทั้งวิธีคิด วิธีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร และวิธีปฏิบัติ (เสกสันต์ พันธุ์บุญมี, 2565)

หมู่บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนที่เกิดจากการขยายตัวของชุมชนบ้านแหม เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2478 ชาวบ้านออกสำรวจหาที่ทำมาหากินและล่าสัตว์เป็นอาหาร เมื่อพบทำเลอันเหมาะสมจึงอพยพบ้านเรือนจากบ้านแหมมาตั้งหมู่บ้านใหม่บนที่ราบลุ่มติดลำน้ำเซบาย ลำน้ำสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล ในอดีตนั้นมีต้นอ้อขึ้นเยอะมาก ท่านเจ้าคุณราชมนี จึงได้แนะนำให้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านวังอ้อ แต่เดิมชาวบ้าน มีการเก็บผัก ล่าสัตว์ในป่าดงใหญ่ ซึ่งเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีพืชพันธุ์หลากหลาย รวมถึงสมุนไพรหลายร้อยชนิด และชาวบ้านจำนวนมากประกอบอาชีพเผาถ่าน โดยตัดไม้ในป่าดงใหญ่ และชุดหลุมทำเป็นเตาเผาถ่านอยู่ในป่า ซึ่งหากตอนนั้นเข้าป่าไปจะเห็นควันเต็มป่าไปหมด มีเตาเผาถ่านกว่า 200 เตา ชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่วอำเภอเมืองในว่าเป็นหมู่บ้านที่เผาถ่านมาก และยังมีชาวบ้านไม่น้อยที่รับจ้างตัดไม้ขนาดเล็กเพื่อใช้สำหรับทำรั้ว ทำเสา ให้กับผู้ที่สั่งซื้อ และมีกลุ่มนายทุนเข้ามาตัดไม้ขนาดใหญ่ออกไปจากป่า ทำให้ป่าดงใหญ่เกิดความเสื่อมโทรม สัตว์ป่าหลายชนิดสูญพันธุ์ ต่อมาจึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่ออนุรักษ์ดูแลรักษาป่าดงใหญ่ไม่ให้เสื่อมสภาพไปจากการถูกทำลาย (กาญจนา ทองทั่ว และคณะ, 2546) ปัจจุบันชุมชนป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวนประชากร จำนวน 991 คน 290 ครัวเรือน เป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ตั้งอยู่ในพื้นที่ติดกับลำเซบายที่หล่อเลี้ยงชุมชนมีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าดงใหญ่วังอ้อที่เปรียบเสมือนซูปเปอร์มาร์เก็ตของชุมชน ประกอบกับชุมชนมีสถาบันศาสนาที่ทำหน้าที่หล่อหลอมรวมจิตใจเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวของชุมชน คือ ศูนย์พุทธธรรมสมเด็จพระมหาธีราจารย์ ป่าดงใหญ่วังอ้อ มีกลุ่มเครือข่าย บวรคุณธรรม ชุมชนบ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน ที่ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นชุมชนบวรคุณธรรม แต่ถึงกระนั้นเนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ระลอกที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนทุกภาคส่วนทุกอย่างเกิดการหยุดชะงัก เศรษฐกิจชุมชนเกิดการชะลอตัว ปัญหาการว่างงาน การเดินทางเข้าเมืองเพื่อหางานทำเพราะพืชผลทางการเกษตรราคาตกต่ำ แต่ในขณะเดียวกันการดำรงชีวิตของชุมชนก็ยังคงต้องดำเนินต่อไป และจะอย่างไรให้ชุมชนป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อได้เกิดกระบวนการเรียนรู้สู่การก้าวไกลในอดีต ปัจจุบัน และวางแผนรองรับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตกับชุมชนโดยหาแนวทางร่วมกันในการรังสรรค์ชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งความสุข

ดังนั้น จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการเรียนรู้ชุมชนแห่งความสุขของชุมชนป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และหาแนวทางพัฒนากระบวนการเรียนรู้ชุมชนเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างชุมชนสู่การให้เป็นชุมชนแห่งความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

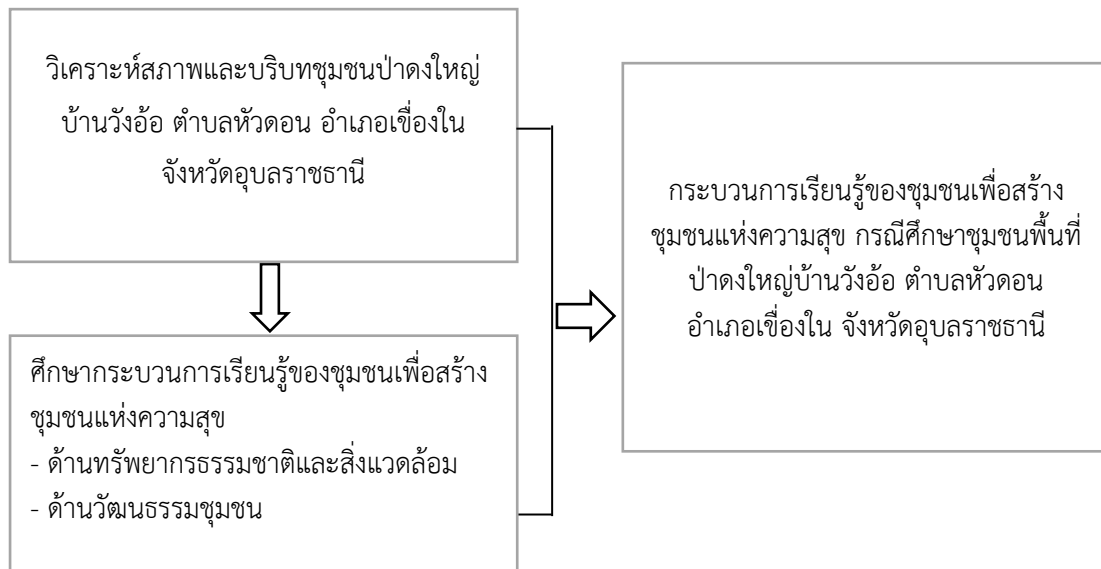
1. เพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาระดับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข กรณีศึกษาชุมชนพื้นที่ป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้ที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามแนวคิดของ Lyubomirsky, King, & Diener. (2005) แนวคิดความสุขและประโยชน์สุขของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2557) แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะในที่อยู่อาศัยของ Krieger and

ชุมชนแห่งความสุข: การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
 อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี
 สุธีรวิทย์ เลิศสกุลรุ่งเรือง

Higgins (2002) ; Evans, Wells and Moch, 2003) องค์ประกอบความสุขในบริบทชุมชนทั้งในระดับนานาชาติและในระดับประเทศไทยอันประกอบด้วย ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ

“สุขภาวะ (Well-being)” มักมีการเรียกใช้ในคำที่แตกต่างกัน เช่น ความอยู่ดีมีสุข ความผาสุก Wellness หรือการมีสุขภาพที่ดี ซึ่งทางองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) ได้นิยาม “สุขภาพ” ว่าหมายถึง ภาวะที่สมบูรณ์ทั้งกาย จิตใจ สังคม และปัญญา เชื่อมโยงเป็นองค์รวมอย่างสมดุล เช่นเดียวกับความหมายของ “สุขภาพ” ในมาตรา 3 ในพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 สำหรับนิยามของคำว่า “สุขภาวะ” สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นิยามว่าเป็นการมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ ครอบครัวยุบอุ่น อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความรู้ มีรายได้เพียงพอ รวมถึงการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ นอกจากนี้ยังมีคำนิยามสุขภาวะ จากการศึกษาวิจัยโดย บัณฑิตพรหมพักพิง (2549) ว่าเป็นภาวะที่เกิดจากความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต และเกิดจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี เช่น การมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม

แนวคิดสุขภาวะของออตม์

นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ระบุว่า สุขภาวะเป็นความเข้มแข็งที่บุคคลใช้จัดการกับภาวะความเครียด โดยคนที่มีความสุขจะมีสุขภาพที่ดี ซึ่งโมเดลสุขภาวะของออตม์ เป็นโมเดลทรงกรวย ด้านบนสุดของกรวย หมายถึงการมีสุขภาพที่ดี และด้านล่างสุดคือการมีสุขภาพที่ไม่ดีหรือความเจ็บป่วย ซึ่งโมเดลสุขภาวะ

ของอดัมส์ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย การมีสุขภาพที่ดี 2) ด้านจิตวิญญาณ การมีเป้าหมายในชีวิต มีที่ยึดเหนี่ยวทางใจ 3) ด้านปัญญาและการรู้คิด มีกระบวนการแก้ปัญหาที่เหมาะสม 4) ด้านสังคม ยอมรับ เข้าใจและช่วยเหลือสนับสนุนผู้อื่น 5) ด้านอารมณ์ การจัดการอารมณ์ทั้งบวกและลบได้ดี และ 6) ด้านจิตใจ เชื่อมมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ดี โดยทั้ง 6 ด้าน จะสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าสุขภาวะด้านใดด้านหนึ่งเพิ่ม ด้านอื่น ๆ ก็จะเพิ่มด้วย (Smith, 2019)

แนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวมแนวพุทธพระพรหมคุณาภรณ์

สุขภาวะเป็นสมมูลของชีวิตแบบองค์รวม จากการพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ได้แก่ 1) กายภavana การพัฒนากายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้เกิดคุณค่าสูงสุด 2) ศีลภavana การพัฒนาพฤติกรรม ด้านกายและวาจา ให้เหมาะสมในสังคม 3) จิตภavana การพัฒนาจิตใจให้มีจิตสมบูรณ์และมีชีวิตที่มีคุณภาพ และ 4) ปัญญาภavana การพัฒนาบุคคลให้รู้จักคิด ไตร่ตรอง และใช้วิจารณ์ญาณ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557)

ดังนั้น เห็นได้ว่าการมี “สุขภาวะ” จะประกอบด้วยหลายส่วนที่รวมกันอย่างสมดุล มิใช่เพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น โดยจากการวิจัยของ อัจฉรา ประเสริฐสิน ทัชชา สุริโย และปพน ญัฐเมธาวิณ (2561) ได้สรุปนิยามของสุขภาวะ หมายถึง ภาวะที่บุคคลแสดงออกอย่างเหมาะสม ทำงานเต็มประสิทธิภาพ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม มีความสุขไม่ว่าจากภายในหรือภายนอก มีคุณภาพชีวิต มองโลกในแง่ดี พึงพอใจในชีวิต สมบูรณ์ทางกาย ใจ อารมณ์ ปัญญา และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ McCumiskey (2019) ได้กล่าวถึงสุขภาวะว่า ประกอบด้วยหลายมิติที่สัมพันธ์กันเหมือนวงล้อ โดยในแต่ละมิติของแต่ละแนวคิดสุขภาวะก็จะแตกต่างกันไปแต่อย่างไรก็ตามในแต่ละมิติจะสัมพันธ์กันเป็นวงล้อสุขภาวะ (The well-being wheel) ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งขาดสมดุลไป จะส่งผลให้มีสุขภาวะไม่ดี อย่างไรก็ตามถ้าสุขภาวะในมิติใดมิติหนึ่งเพิ่มขึ้นจะดึงสุขภาวะโดยรวมให้เพิ่มขึ้นด้วย ถ้าสุขภาวะมิติใดมิติหนึ่งลดลง สุขภาวะโดยรวมก็จะลดลงเช่นกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ด้านทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ และด้านวัฒนธรรมประเพณี โดยศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expertise) จำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sample) ได้แก่ ผู้นำชุมชน 2 คน ตัวแทนสมาชิกชุมชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี จำนวน 4 คน ประชาชนชาวบ้านจำนวน 2 คน พระสงฆ์ 1 รูป ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐจำนวน 3 คน เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการพรรณนา (Descriptive)

การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ชุมชนแห่งความสุขของชุมชนป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ ผู้วิจัยทำการศึกษากระบวนการเรียนรู้ชุมชนแห่งความสุขของชุมชนป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ด้านทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ ด้านวัฒนธรรม โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง ชาวบ้านวังอ้อ จำนวน 286 คน จากประชากรจำนวน 991

จากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ชุมชนแห่งความสุขของชุมชนป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ ตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา จังหวัดที่อยู่อาศัย สถานภาพสมรส รายได้ สถานภาพการทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ด้านทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ และด้านวัฒนธรรมชุมชน ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถามหากมีความคิดเห็นนอกเหนือจากคำถามหรือคำตอบจากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ในบริบทดั้งเดิมชุมชนบ้านวังอ้อ เป็นชุมชนที่เกิดจากการขยายตัวของชุมชนบ้านแหม เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2478 ชาวบ้านออกสำรวจหาที่ทำมาหากินและล่าสัตว์เป็นอาหาร เมื่อพบทำเลอันเหมาะสมจึงอพยพบ้านเรือนจากบ้านแหมมาตั้งหมู่บ้านใหม่บนที่ราบลุ่มติดลำน้ำเซบาย โดยเป็นลำน้ำสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล ซึ่งในอดีตนั้นมีต้นอ้อขึ้นเยอะมาก จึงเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านว่าบ้านวังอ้อ แต่เดิมชาวบ้าน มีการเก็บผัก ล่าสัตว์ในป่าดงใหญ่ ซึ่งเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีพืชพันธุ์หลากหลาย รวมถึงสมุนไพรหลายร้อยชนิด และชาวบ้านจำนวนมากประกอบอาชีพเผาถ่าน โดยตัดไม้ในป่าดงใหญ่ และชุดหลุมทำเป็นเตาเผาถ่านซึ่งมี ชื่อเสียงเลื่องลือไปทั่วอำเภอเขื่องในว่าเป็นหมู่บ้านที่เผาถ่านมาก และมีกลุ่มนายทุนเข้ามาตัดไม้ขนาดใหญ่ออกไปจากป่า ทำให้ป่าดงใหญ่เกิดความเสื่อมโทรม สัตว์ป่าหลายชนิดสูญพันธุ์

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ ในบริบทแวดล้อมใหม่ของชุมชนบ้านวังอ้อในปัจจุบัน ชุมชนได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน เพื่ออนุรักษ์ดูแลรักษาป่าดงใหญ่ไม่ให้เสื่อมสภาพไปจากการถูกทำลาย ปัจจุบันป่าดงใหญ่วังอ้อมีความอุดมสมบูรณ์และสวยงาม ได้รับการดูแลและอนุรักษ์จากคนในชุมชนเป็นอย่างดี พื้นที่ป่าชุมชนติดกับลำเซบาย เป็นลำน้ำที่มีวิวทัศนียภาพที่สวยงาม มีน้ำตลอดทั้งปี ภายในป่าชุมชนชนมีไผ่ป่า กระรอก กระแต นกนานาชนิด รวมทั้งพืชสมุนไพร ต้นไม้ใหญ่มากมาย บางช่วงฤดูกาลที่เห็ดหรือหน่อไม้มีมากก็จะมีคนเข้ามาเก็บของป่าเพื่อไปบริโภคและจำหน่ายเพิ่มมากขึ้นทุกปี มีนักท่องเที่ยวทั้งคนในตำบลและบุคคลภายนอกเข้ามาท่องเที่ยวอยู่ตลอดทั้งปี ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความสุขโดยได้อาศัยป่าดงใหญ่วังอ้อเป็นคลังยาและคลังอาหารของชุมชน มีผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนที่สำคัญ คือ พระพิพัฒน์ วชิโรภาส ที่ปรึกษาปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการศูนย์พุทธธรรม สมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ ปาดงใหญ่วังอ้อ นอกจากนี้ชุมชนยังมีการดำเนินกิจกรรมโดยอาศัยกลไกความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เช่น การเป็นชุมชนพื้นที่ต้นแบบการจัดการน้ำหมู่บ้านการสร้างแก้มลิง (หลุมขมครกตามรอยพ่อ) พื้นที่กักเก็บน้ำ ขุดคลองไส้ไก่ เพื่อแก้ปัญหาหน้าท่วม น้ำแล้ง และสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ในพื้นที่ การปลูกหญ้าแฝก ปลูกป่า ปลูกสมุนไพร ปลูกไผ่ขางหม่น ถนนอุโมงค์ไผ่สำหรับเดิน วิ่ง ออกกำลังกาย เตาอบสมุนไพร ลานจำหน่ายสินค้า ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐร่วมปลูกไม้พื้นถิ่น สมุนไพรพื้นถิ่น และไม้ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตามหลักวิถีธรรมชาติ และแนวทางของ

กรมการพัฒนาชุมชน ในพื้นที่แปลงโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา พช.” บ้านวังอ้อ หมู่ที่ 9 ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ชุมชนบ้านวังอ้อมีความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมตามแบบสังคม ภาควะวันออกเฉียงเหนือทั่วไป คือ การยึดถือฮีตสิบสองคองสิบสี่ เป็นประเพณีปฏิบัติในการใช้ชีวิต และการผสมความเป็นสมัยใหม่ตามสมัยนิยมและการเปลี่ยนแปลงเข้ามาในระบบความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม เข้ามาในชุมชน ทำให้รูปแบบความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมของชุมชนจึงเป็นแบบผสม คือ รูปแบบที่มีมาแต่เดิม และรูปแบบสมัยใหม่ผสมผสานเข้าด้วยกัน รูปแบบที่มีมาแต่เดิม คือ ฮีตสิบสองคองสิบสี่ที่ในปัจจุบัน ชาวบ้านยังคงนับถือปฏิบัติอยู่ แต่มีประเพณี พิธีกรรมบางอย่างที่ชาวบ้านไม่ปฏิบัติแล้ว เช่น บุญบั้งไฟ เป็นต้น เหตุที่ชาวบ้านเลิกปฏิบัติอาจเนื่องจากการจัดงานบุญบั้งไฟอันตราย ประกอบกับชาวบ้านไม่ได้หวัง กับสภาพฝนที่จะนำน้ำมาใช้ในการเกษตร เพราะชาวบ้านส่วนมากไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนประเพณี กิจกรรมงานบุญสำคัญที่ชาวบ้านยังคงทำอยู่นั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบประยุกต์ให้ เข้ากับสมัยใหม่มากขึ้น เช่น การจัดงานบุญต่าง ๆ ส่วนมากจะมีการว่าจ้างหมอลำ หรือวงดนตรีมาแสดง ในงาน ให้มีความครึกครื้น และดึงดูดความสนใจให้มีความร่วมงานและถือเป็นการปรับตัว เพื่อให้ประเพณี พฤติกรรม และวัฒนธรรมสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้

รูปแบบสมัยใหม่ คือ ความเชื่อตามแบบสมัยสังคม เช่น เชื่อในวิทยาศาสตร์มากขึ้น การใช้ชีวิตใน สังคมเป็นแบบชุมชนเมืองที่เริ่มอยู่แบบส่วนตัวมากขึ้น ไม่ค่อยได้มีกิจกรรมทางสังคมกับกลุ่มเพื่อนบ้าน มากนัก รูปแบบการพักผ่อนหย่อนใจเปลี่ยนไปเป็นการเที่ยวห้างสรรพสินค้าในเมือง ประเพณีที่จัดเพิ่มเข้ามา จากรูปแบบที่มีมาแต่เดิม เช่น งานวันขึ้นปีใหม่ ที่มีการจัดฉลองตามแบบสากลนิยม แต่มีการปรับเปลี่ยนให้ เข้ากับสังคมหมู่บ้านด้วยเช่นกัน คือมีการทำบุญตักบาตรในช่วงเช้า ก่อนมีการเฉลิมฉลองเกิดขึ้น เป็นต้น สามารถสรุปประเพณีที่ยังมีการนับถือปฏิบัติ ที่เรียกว่า “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” ที่กำหนดการปฏิบัติตนใน แต่ละเดือน เป็นจารีตครรลองของชาวบ้านมาตั้งแต่อดีตและยังมีความเชื่อประจำถิ่นในการควบคุมวิถีการ ปฏิบัติตนของหมู่บ้าน

2) ระดับการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข กรณีศึกษาชุมชนพื้นที่ป่าดงใหญ่ บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของ ชุมชนบ้านวังอ้อ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ 3.92 S.D = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.20 S.D = 0.77) รองลงมาได้แก่ ชุมชนมีกระบวนการประชุมเพื่อนำเสนอเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็น ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ระดับมาก ($\bar{X}$ =4.14 , S.D = 0.70) และข้อที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุดคือชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ในการประเมินผลการดำเนินงานของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมหรือโครงการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.51, S.D = 0.78) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเรียนรู้ชุมชนแห่งความสุขของชุมชนบ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัด
อุบลราชธานีด้านทรัพยากรธรรมชาติ

การเรียนรู้ชุมชนแห่งความสุขด้านทรัพยากรธรรมชาติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ชุมชนมีกระบวนการประชุมเพื่อนำเสนอเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.14	0.70	มาก
2. ร่วมคิดและช่วยเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	4.10	0.82	มาก
3. ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานอื่น ๆ	4.20	0.77	มากที่สุด
4. มีการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.72	0.81	มาก
5. มีกิจกรรมการเรียนรู้ควบคู่ด้วยวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการทำกิจกรรมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.70	0.70	มาก
6. มีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.84	0.91	มาก
7. ชุมชนมีการสร้างความเข้าใจเรียนรู้ร่วมกันในการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.09	0.66	มาก
8. ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ในการประเมินผลการดำเนินงานของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมหรือโครงการ	3.51	0.78	มาก
รวม	3.92	0.76	มาก

ด้านวัฒนธรรมประเพณี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.02 S.D. =0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ชุมชนมีการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวัน และที่ก่อให้เกิดคุณค่าหรือมูลค่าทางวัฒนธรรม เช่น คำสอนทางศาสนา คติโบราณที่สืบทอดกันในประเพณีนั้น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.64, S.D. =0.84) รองลงมาได้แก่ ชุมชนมีการอบรม ส่งเสริม และถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมผ่านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ ($\bar{X}$ = 4.52 , S.D. =0.66) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ชุมชนมีกระบวนการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมความรู้ทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์หรือสืบทอดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.45, S.D. =0.52) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเรียนรู้ชุมชนแห่งความสุขของชุมชนบ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเมืองใน จังหวัด
อุบลราชธานี ด้านวัฒนธรรมประเพณี

การเรียนรู้ของชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณี	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ชุมชนมีการจำแนกแยกกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิรู้ทางวัฒนธรรม มีผู้สืบทอด ผู้เรียนรู้ในด้านต่าง ๆ	4.05	0.50	มาก
2. ชุมชนมีการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม	3.56	0.42	มาก
3. ชุมชนมีกระบวนการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมความรู้ทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์หรือสืบทอด	3.45	0.52	มาก
4. ชุมชนมีการจัดเก็บและเข้าถึงความรู้ทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสาร แผ่นพับ ภาพถ่าย เว็บไซต์ เว็บเพจ เป็นต้น	3.53	0.71	มาก
5. ชุมชนมีการอบรม ส่งเสริม และถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมผ่านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ	4.52	0.66	มากที่สุด
6. ชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมกับชุมชนอื่นหรือผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น การสาธิต การจัดนิทรรศการ หรือการถ่ายทอดออนไลน์	4.44	0.78	มาก
7. ชุมชนมีการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวัน และที่ก่อให้เกิดคุณค่าหรือมูลค่าทางวัฒนธรรม เช่น คำสอนทางศาสนา คติโบราณที่สอดแทรกในประเพณีนั้น ๆ	4.64	0.84	มากที่สุด
รวม	4.02	0.63	มาก

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านวังอ้อ ดั้งเดิมดำรงชีวิตอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ อาศัยความอุดมสมบูรณ์ของป่า พืชพรรณธัญญาหารและสัตว์ป่า ในพื้นที่ป่าดงใหญ่วังอ้อ แต่ขาดการอนุรักษ์บำรุงรักษาป่าไม้ ทำการตัดไม้ทำลายป่า ทำลายพื้นที่ทำมาหากินในการดำรงชีพ พอมาในยุคหลังจึงได้หันมาฟื้นฟูและพัฒนาป่าดงใหญ่วังอ้อให้เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน วัด และโรงเรียนตามหลัก “บวร” ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานและดำรงชีวิตอยู่ในวิถีตามฮีตคองประเพณีอีสาน ที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปรับตัวของชุมชนดังกล่าวเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในอดีต และที่สำคัญคือชุมชนมีความตื่นตัว เรียนรู้ และให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการทำกิจกรรมชุมชนต่าง ๆ ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้นด้วยเสริมพลังอำนาจของชุมชนและจากหน่วยงานภาครัฐ สอดคล้องกับมังขวัญ คงเจริญ และ อาชัญญา รัตนอุบล (2554) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี 9 องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติในชุมชน ระบบคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และกระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้ของชุมชน การพัฒนาระบบเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง ระบบการเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง การพัฒนาอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิตระบบทุนของชุมชนที่มีรูปแบบและวิธีการทางวัฒนธรรม ความเสมอภาคความยุติธรรมในการจัดการของชุมชน และ การสร้าง

หลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตร่วมกัน และสอดคล้องกับพระครูสุนทรวัชรการ (อำพลพโล) (2560) ได้ศึกษาชุมชนแห่งความสุขแนวพุทธ พบว่ารูปแบบของ “ชุมชนแห่งความสุขแนวพุทธ” เป็นชุมชนที่มีสุขทั้งจากความสุขภายนอกหรือสุขกายที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมและจากความสุขภายในหรือสุขใจที่มีลักษณะเป็นนามธรรมซึ่งทั้งสองส่วนนี้ต่างเกื้อหนุนและมีอิทธิพลแต่จำเป็นต้องอาศัยกลไกสนับสนุนจากความสุขภายนอกพื้นฐานการดำรงชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา และสอดคล้องกับนิสาร์ตัน แสงแข, นกตล แสงแข, และสิทธิชัย ศรีเจริญประมง (2565) ได้ศึกษาองค์กรแห่งความสุขในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี พบว่า การส่งเสริมมีองค์กรแห่งความสุข ประกอบด้วย 4 มิติคือ มิติด้านครอบครัว มิติด้านจิตวิญญาณ มิติด้านสังคม และมิติด้านการงาน

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข กรณีศึกษาชุมชนพื้นที่ป่าดงใหญ่บ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านวังอ้อ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านวัฒนธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นั้นอาจเป็นเพราะว่าชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญของชุมชน และได้สร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ในคราวมีกิจกรรมของชุมชน และกิจกรรมจากหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาพัฒนาชุมชน จึงทำให้การเรียนรู้ของชุมชนอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์ (2560) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้านการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า กระบวนการเรียนรู้ด้านการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน เว้นแต่การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาอยู่ในระดับสูง และการศึกษาของวรยุทธ กิตติอุดม (2550) ได้ทำการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้านการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนสุขสันต์พัฒนา เขตคลองสามวา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน การจัดโครงสร้างพื้นฐานและการจัดการทรัพยากรและการลงทุน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้นำชุมชนชักนำให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน และในส่วนของกระบวนการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับณัฐวุฒิ ใจแสงทรัพย์ และอุบลวรรณ หงษ์วิทยากร (2558) ได้ศึกษา การสร้างเสริมทุนชุมชนผ่านการเรียนรู้จากการสร้างสื่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า 1) สภาพการเรียนรู้จะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยมีแหล่งเรียนรู้สำคัญคือ สถานศึกษา ปัจจัยการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ บุคลากรที่มีความร่วมมือในชุมชนจากทุกภาคส่วน 2) การเรียนรู้การสร้างสื่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจะช่วยสร้างเสริมทุนชุมชนด้านทุนสังคมมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เพื่อให้การมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ผู้นำชุมชน ผู้นำวัดและโรงเรียนต้องสร้างกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมอยู่เป็นนิตยเพื่อให้เกิดกิจกรรมการเคลื่อนไหวในชุมชน และควรสร้างฐานกำลังคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาเรียนรู้กิจกรรมและงานของชุมชน เพื่อเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะสานต่ออนาคตของชุมชนต่อไป
2. การจัดการข้อมูลทางวัฒนธรรมชุมชนซึ่งยังไม่มีในรูปแบบที่เป็นแบบแผนชัดเจน เพราะส่วนมากข้อมูลชุมชนถูกเก็บไว้ในรูปแบบของตัวบุคคลเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ควรเข้า

มาให้คำแนะนำปรึกษาในการประเมินผลกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ร่วมถึงการจัดเก็บข้อมูลชุมชนในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่จะสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการดำเนินการวิจัยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการเมืองหรือธรรมาภิบาลชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน
2. ควรมีการศึกษาวิจัยขยายพื้นที่อื่นในลักษณะของกลุ่มชุมชนในระดับพื้นตำบลหรือในระดับอำเภอ และเปรียบเทียบประเด็นการศึกษาในแต่ละชุมชนเพื่อให้เห็นข้อแตกต่างตามบริบทของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ทองทั่ว และคณะ. (2546). *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านวังอ้อ ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี*. กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ชลิตา ธีรานุพัฒนา และกัลยาณี เสนาสุ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสุข: บทบาทของกลุ่มสมาชิกที่มีรายได้แตกต่างกันในฐานะตัวแปรกำกับ. *จันทร์เกษมสาร*, 27(2), 259-278.
- ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์. (2560). กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้านการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 11(1), 145-153.
- ณัฐวดี ใจแสงทรัพย์ และอุบลวรรณ หงษ์วิทยากร. (2558). การสร้างเสริมทุนชุมชนผ่านการเรียนรู้จากการสร้างสื่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 9(2), 476-488.
- ธนพล สราญจิตร. (2559). ปัญหาความยากจนในสังคมไทย. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanities*, 5(2), 12-21.
- นิศาตร์นั แสงแข, นกตล แสงแข และสิทธิชัย ศรีเจริญประมง. (2565). องค์การแห่งความสุขในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี. *Sripatum Chonburi Academic Journal*, 18(1), 23-36.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2549). ความอยู่ดีมีสุข: แนวคิดและประเด็นการศึกษาวิจัย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 23(2), 1-31.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2557). *ความสุขที่สมบูรณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 26). กรุงเทพฯ: พิมพ์สว.พระครูสุนทร วัชรการอภโล. (2560). ชุมชนแห่งความสุขแนวพุทธ. *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*, 4(3), 27-36.
- มิ่งขวัญ คงเจริญและ อาชัยญา รัตนอุบล. (2554). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้. *Journal of Multidisciplinary in Social Sciences (JMSS)* 7(2), 19-36.
- รุ่งรัตน์ หัตถกรรม และคณะ. (2560). การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขมวลรวมของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารสหวิทยาการ*, 1(1), 99-108.
- วรยุทธ กิตติอุดม. (2550). *กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษากรณีชุมชน สุขสันต์พัฒนา เขตคลองสามวา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี).

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). *การสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559, จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/ictth59.pdf>
- เสกสันต์ พันธุ์บุญมี. (2565). *Digital Transformation จาก New Normal สู่ Next Normal*. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <http://www.depa.or.th/th/article-view/digital-transformation-new-normal-next-normal>.
- อจธรา ประเสริฐสิน, ทัชชา สุริโย และปพน ณ์ฐเมธาวิณ. (2561). สุขภาวะของผู้สูงอายุ: แนวคิดและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง. *วารสารสุขศึกษา*, 41,(1) 1-15.
- Evans, G. W., N. M. Wells and A. Moch. (2003). "Housing and Mental Health: A Review of the Evidence and a Methodological and Conceptual Critique." *Journal of Social*, 59,(3), 475-500.
- Krieger, J., and D. L. Higgins. (2002). Housing and Health: Time again for Public Health Action. *American Journal of Public Health* 92,5, 758-768.
- Lyubomirsky, S., King, L., & E. Diener. (2005). The Benefit of Frequent Positive Affect: Dose Happiness Lead to Success. *Psychological Bulletin*, 131(6), 803-855.
- McCumiskey, C. (2019). *The Wellbeing Wheel*. Accessed September 27, 2023, from <https://spiritualearth.com/wellbeing-wheel/>.
- Smith, C. (2019). *The Impact of Obesity on the Psychological Wellbeing of the Adolescent Learner*. Accessed September 27, 2019, from https://www.semanticscholar.org/paper/The-impact-of-obesity-onthe-psychological-well-of-Smith/85bdeb7f4daf0c8ee56ccdb9aeb0fd9b08fd_714c#related-papers.
- Yamane Taro. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.